

Mattias Svensson

Miljöpolitik för moderater

– Och för alla andra som missat att myllrande storstäder, växande ekonomi, ny teknik, global handel, skatteväxling och en riktig god köttbit är vägen till en grönare framtid.

Med förord av Per Schlingmann

FORES

»De flesta högerdebattörer brukar anse att det är viktigare att hitta argument mot miljöpolitik än att faktiskt lösa miljöproblem. Det har varit tröttsamt. Mattias Svenssons bok är svårare att avfärda. En bok som tar miljöfrågorna på allvar och söker lösningar, även om han måst släppa gamla hangups. Också när han landar i annan åsikt än min har han poänger. Boken är en utmaning till oss andra miljödebattörer att tänka mer och argumentera bättre.«

Maria Wetterstrand, grön samhällsdebattör
och tidigare språkrör för Miljöpartiet

»Liberala, pro-kapitalistiska debattörer är ofta misstänk-samma mot ambitiös miljöpolitik. Alltför många tycks tro att en sådan måste leda till grå öststatsetatism. I den här boken visar Mattias Svensson att det är fel.

Tvärtom kan rätt miljöpolitik få marknadsekonomin att fungera bättre. Uppgiften är att vrida om marknaden så att det blir mer lönsamt att producera och konsumera miljövänligt. Då kan marknadsekonomin dynamiska krafter verka för teknisk utveckling och en mer hållbar ekonomi.

Miljöpolitik behöver inte vara tråkiga tagelskjortor – det handlar tvärtom om att tänka nytt, släppa loss innovationskrafter och hitta nya affärsmöjligheter!«

Klas Eklund, ekonom och författare

Mattias Svensson

Miljöpolitik för moderater

– Och för alla andra som missat
att myllrande storstäder, växande
ekonomi, ny teknik, global handel,
skatteväxling och en riktigt
god köttbit är vägen till en
grönare framtid.

Med förord av Per Schlingmann

FORES

FORES

MATTIAS SVENSSON Miljöpolitik för moderater – och för alla andra som missat att myllrande storstäder, växande ekonomi, ny teknik, global handel, skatteväxling och en riktigt god köttbit är vägen till en grönare framtid.

Första upplagan, första tryckningen

Förlag: Fores, Bellmansgatan 10, 118 20 Stockholm

ISBN: 978-91-87379-23-9

Tryck: Scandbok, Falun 2015

© 2015 Mattias Svensson och Fores/IVRIG

www.fores.se

Förord — 9

Förord av Per Schlingmann

Inledning — 15

Avsnitt 1

Den gröna evolutionen — 25

Så har vi räddat naturen — 26

Tillväxt och miljö — 38

Ska vi avskaffa demokratin? — 62

Avsnitt 2

Politiken och miljön — 69

En fråga om grader — 70

En obekvämt sanning — 85

Klimatpolitikens två utmaningar — 95

Avsnitt 3

Marknader, ägande och miljö — 109

Mera marknad, mindre stat — 110

Att äga naturresurser — 119

Ett pris på utsläpp — 128

Avsnitt 4

Gröna utopier — 145

Experimentera mera — 146

Vad gör jag nu? — 171

Appendix — 179

Appendix I: Miljöproblem och rättigheter — 180

Författarens tack — 189

Referenser — 191

Förord

Av Per Schlingmann

DEN BOK DU SNART ska börja läsa är en viktig bok som förhoppningsvis sätter miljöfrågan i ett delvis nytt perspektiv. Jag delar helt författarens uppfattning om vikten av att belysa denna fråga och att dess utmaningar är en central och självklar del i en borgerlig reformagenda. Jag delar dock inte uppfattningen om att moderater skulle vara skeptiska till miljöpolitik eller sakna engagemang, utan tror att denna fråga i grunden är en central fråga för alla samhällsengagerade människor. Det finns ibland föreställningar om moderater, vilket jag tror delvis kan ha drabbat författaren.

Dock är det ju så att vi människor, och det gäller i högsta grad även politiker, tenderar att fastna i vår världsbild och har svårt att lyfta blicken. Erfarenheter visar att vår världsbild förstärks ju äldre vi blir. Dessutom hävdar många att det finns en stark korrelation mellan utbildningsnivå och hur fast man är i sitt tänkande. Ju högre utbildade vi är, desto mer tenderar vi att tro på det vi lärt oss. Vi gräver ned oss i våra skyttegravar och gör oss hemmastadda där.

I en tid med högt förändringstempo blir vår världsbild en falsk oas av trygghet. I själva verket handlar en viktig del av lärande i dag om förmågan att avlära; att förmå ifrågasätta sin världsbild. Att våga ompröva sin världsbild är en av de svåraste men också viktigaste saker som finns. Det är ofta nyckeln till framgång, inte minst var det grunden för den utveckling som kom att ske i det som över tiden blev nya Moderaterna.

Klimatfrågan har länge varit befolkad av aktörer med starka världsbilder, vilket skapat låsta positioner. Därför är det väldigt roligt och bra att Mattias Svensson i den här boken visar på en betydande öppenhet och också vågar vara tydlig med att han omprövat egna uppfattningar.

När det kommer till klimatfrågan har vi inte råd att låta låsta världsbilder komma emellan. Här måste vi tänka bredare och konstant arbeta för att hålla ett öppet sinne inför nya

forskningsrön, nya fakta, nya innovationer och förslag. Därför är böcker som den du håller i din hand så viktiga.

I en tid där utvecklingen styrs av globalisering, urbanisering och digitalisering måste vi även förhålla oss till det faktum att jordens resurser är ändliga. Jag tror att det är viktigt att omfamna eller åtminstone acceptera utvecklingen och försöka hitta svar som rider på vågen i stället för att leta efter sätt att bromsa den.

Först och främst måste vi växla paradig: vi måste se de restriktioner som följer med miljöutmaningen som en tillväxtmotor i stället för en kostnad.

Om utgångspunkten är att det är innovationer som driver utvecklingen framåt - och det pekar all erfarenhet på - så finns här enorma möjligheter till tillväxt - i lösningar som energi-effektiverar och på andra sätt bidrar till en mer hållbar livsstil. Författaren nämner flera exempel i sin bok. Företag och politiken borde sluta se miljön som en kostnad, och i stället som en motor för tillväxt.

Vi kan också se att vi befinner oss mitt i en tyst revolution, nämligen urbaniseringen. Över hälften av världens befolkning bor nu i städer, här har vi människans nya habitat. FN beräknar att det kommer att finnas 6 miljarder stadsbor om bara 30 år och visst finns klimatomåns utmaningar kring detta, men också möjligheter. Över 60 procent av den yta som förväntas bli urban fram till år 2030 har ännu inte börjat byggas och detta innebär stora möjligheter att med hjälp av dagens teknik och nya innovationer göra städer mer hållbara i framtiden.

För städer är på många sätt goda nyheter för miljön. Som en urbaniseringsforskare uttryckte det: i städer använder vi hissar i stället för bilar när vi transporterar oss. Man bor trängre, äger färre bilar per capita, brukar mindre vatten, använder kollektivtrafik eller går för att ta sig runt, bor i lägenheter vilket är energieffektivt. Exempelvis har New York-bor

det lägsta klimatavtrycket (carbon footprint per capita) i USA, mindre än 30 % av det nationella snittet. Manhattanbor ligger ännu lägre.

Slutligen, en politisk tanke. Miljöutmaningen är tveklöst en central del av en borgerlig reformagenda och kanske finns här anledning till lite mer radikalt nytänkande. Varför inte ta ett större grepp kring skattesystemet? Ju dyrare vi gör miljöpåverkan desto mer kommer vi att främja innovationer för att minska miljöpåverkan. Och vad skulle hända om vi leker vidare med denna tanke och parallellt dramatiskt sänker skatten på arbete? Det senare stimulerar framväxten av en tjänstesektor, vilket är den stora gröna sektorn. Här tror jag att det finns grogrund för en ny offensiv reformagenda.

För som sagt, att våga ompröva sin världsbild är en av de viktigaste saker som finns. Det kräver dels ödmjukhet inför det faktum att man kanske inte vet bäst alla gånger och dels nyfikenhet och öppenhet inför nya fakta och inför andras synsätt. Mattias Svensson har i den här boken vågat just detta och uppmanar oss som läsare att göra detsamma – det hoppas jag att många gör.

Per Schlingmann

Författare och föreläsare

Inledning

*Att lösa klimatproblemen eller vattenanvändningen behöver inte betyda omfattande statlig reglering eller totalitär socialism. Många på högerkanten tycks tro det och därför låtsas de som om problemen inte finns. Det är ju bara en massa förnekelse. Högern måste skärpa sig!*¹

Mark Lynas, författare och miljöaktivist

ÖPPNAR DU DEN HÄR BOKEN med en känsla av olust, med lite av samma inre tvång som krävs för att komma igång med att motionera, påbörja en krävande utbildning eller läsa den där krävande romanen? Har du tänkt att det där med klimat nog är överdrivet, stört dig på klämäckta kampanjer om att släcka lampor och aldrig ens tänkt tanken att rösta på Miljöpartiet? Kanske har du innerst inne känt att det handlar om viktiga frågor som kräver andra och bättre svar? Välkommen, det är precis dig jag vill nå med den här boken.

Jag har länge levt med en olust inför miljöfrågor och miljöpolitik. Just därför undviker jag att ta mig an dem. Jag har skrivit den här boken för att andra inte ska behöva upprepa mina misstag.

Jag är politiskt liberal och gillar frihet på alla plan, både ekonomisk och personlig. Privat är jag ingen naturmänniska, jag älskar livet i staden och alla det moderna livets bekvämligheter. Många av de saker jag har upptäckt under resans gång är sådant som bekräftar mina utgångspunkter. Så brukar det förstås vara. Jag satte i stort sett alla sådana insikter i bokens undertitel för att locka eller provocera till läsning: värdet av städer, materiellt välstånd, nya tekniska lösningar. Det där med den goda köttbiten är sant, men den är ett lockbete för att få dig att minska din köttkonsumtion, eller i alla fall betala för dess miljöbelastning. Svårsmält? Ja, den här boken innehåller förhoppningsvis en del omvälvande insikter. Men den grundläggande läxan är att vi

kan förena ambitionen om renare luft och vatten och ett ansvar för planetens liv och människans livsbetingelser med det goda, materiellt givande livet i som de flesta i västvärlden haft – och som alla människor på jorden borde få uppleva – liksom med samhällseliga värden som demokrati, äganderätt och frihet.

Kanske beror din olust inför miljöfrågor som min på att många som engagerar sig i dem inte ser något gott i sådana värden, och i ett sådant sätt att leva. Jo, det finns tillväxtmotståndare, antidemokrater och folk som drömmer om grön planekonomi eller Kinas repressiva ettbarnspolitik. Det finns ekосоfer som menar att människan är något ont på denna planet, ett virus, världens cancer. Men den här boken handlar inte om dem. Jag har lagt mycket tid och energi på att polemisera mot sådana lösningar och sådana tankesätt. (Se exempelvis kapitlet »I skuggan av hotbilden« i min bok *Glädjedödarna*²). Kanske för mycket. I min tankevärld kom de länge att representera hela miljörörelsen och all slags miljöpolitik. En bekväm fiende.

Sak samma med överdrivna skräckscenarier, som också florerar i miljödebatten. Plockar man isär tillräckligt många sådana kan man fylla hela böcker med intrycket att inga miljöhot egentligen är på riktigt. Tro mig, jag har läst dem. Och trott på dem. Värre ändå, jag har trott på debattörer som hävdar att den globala uppvärmningen kan förklaras av solen eller att ozonlagrets uttunning på grund av freoner är en omöjlighet. (Att solaktivitet skulle förklara den globala uppvärmningen kan exempelvis avfärdas med en så enkel observation som att denna aktivitet avtagit de senaste femtio åren, när planeten alltså blivit varmare. Forskare har förstås tagit invändningen allvarligare än så och bland annat studerat solens inverkan tusen år tillbaka för att vara på den säkra sidan.³) Jag har till och med i en tidigare bok använt ett välspritt citat från klimatforskaren

2. Svensson 2011.

3. Nuccitelli 2014.

1. Lynas 2012.

Stephen Schneider från 1989 med uppmaningen att erbjuda otäck scenarier för att fånga folks uppmärksamhet för att visa hur klimatforskare minsann ser på sitt uppdrag.⁴ Det citatet, vet jag numera, är ryckt ur en helhet där Schneider ironiskt vrider och vänder på rollen som forskare och den frustration man kan känna över att se reservationer och förbehåll tolkas av medier som att inget är bevisat, något alla i dag enkelt kan dubbelkolla på nätet.⁵ Allt detta skäms jag över i dag. Och det blir inte bättre av att vi är ganska många som lockats att lyssna på varenda konträr källa som ifrågasatt miljöhot. Snarare är det då läge att fråga sig varför de fått sådant genomslag. Jag tror att svaret är att många av oss är rädda för vad det skulle kräva av oss om hoten var sanna. Inte överdrifterna, men själva miljöproblemen.

Vi har flytt den frågan så effektivt att kulturskribenten Per Svensson i sin essä om det politiska klimatet nyligen konstaterade: »Miljö är fortfarande liberalernas sämsta gren.«⁶

Oj vad det inte är sant, men så kan det gå när man inte känner sin egen historia, eller ens känner igen sina egna idéer när man ser andra genomföra dem. Liberaler må ha lämnat walk over i miljödebatten, men deras lösningar har praktiserats med framgång. Den svenske ekonomen Erik Dahmén skrev redan 1968 skriften *Sätt pris på miljön*⁷ som året därpå influerade Folkpartiet.⁸ I slutet av 1980-talet och början av 1990-talet kom en sådan politik att sjösättas när Socialdemokraterna, ledda av ekonomer som Klas Eklund (student till Dahmén), styrde in

på en utvecklingsoptimistisk miljöpolitik byggd bland annat på koldioxidskatter och andra miljöskatter och -avgifter.⁹ På 2000-talet sänktes både skattetrycket och skatten på arbete genom en grön skatteväxling, som prissatte föreningar. Liberala lösningar, genomförda av andra än liberaler.

Äganderätten är, som redan ekonomipristagaren Ronald Coase och efterföljare visat på 1960-talet, en viktig del i att hitta lösningar där utsläpp som orsakar ekonomisk skada stoppas. Långt innan stater blev intresserade av miljöförstöring kunde fiskeklubbar och liknande delar av civilsamhället stämma utsläppare och få dem att rena utsläpp. Kring Island och Nya Zeeland har överförbara äganderätter till fisk räddat bestånden och samma äganderätter till skog har stoppat skövlingen.

Visst kräver miljöhänsyn även politiska ingrepp av ett slag som ofta brukar bestridas från liberalt håll: skatter, regleringar, rena förbud. Men denna insikt har funnits hos några av de mest liberalt profilerade ledarna under senare decennier. Storbritanniens premiärminister Margaret Thatcher och USA:s president Ronald Reagan var båda drivande bakom Montrealprotokollet, uppgörelsen från 1987 om att fasa ut freoner för att rädda ozonlagret. Naturvetaren Thatcher vände hela sin regering 180 grader efter att ha lyssnat på en vetenskaplig dragnings.¹⁰ Hon var därefter en av de första storpolitikerna att 1990 uppmärksamma den globala uppvärmningen. Samma år sjösatte Reagans efterföljare George Bush den äldre handel med utsläppsrätter för svaveloxid, vilket 20 år senare hyllats som en stor framgång. En av arkitekterna bakom denna handel och även derivathandels utveckling var Chicagoekonomen Richard Sandor, en av de drivande bakom Kyotoprotokollets lösning med utsläppsrätter. Ronald Reagan kom redan som guvernör i Kalifornien på 1960-talet att göra gemensam sak

4. Svensson 2005, s 104. Referensen går till Lehr, Jay H (red) Rational readings on environmental concerns (Van Nostrand Reinhold, 1992), s 24, en typisk illustration av det slags böcker som för det otränade ögat tycks bevisa att så gott som varje miljöproblem är överdrivet och ge intrycket av att de egentligen inte är så farliga att politiska åtgärder mot dem behöver diskuteras.

5. Wikipedia »Stephen Schneider«

6. Svensson 2014.

7. Dahmén 1968.

8. Folkpartiet blev med en partimotion i riksdagen 1969 det första partiet att driva frågan om miljöavgifter. Se Lindblad 2013, s 300.

9. Anselm 1995, s 135–166.

10. Beskrivet i Benedick 2007.

med miljöaktivister för att stoppa motorvägar och kraftverksutbyggnader, låt vara att Reagan hade ögonen mest på det ekonomiska slöseriet. Under hans presidentperiod blev han impopulär genom att skrota några av de mest kostsamma miljöregleringarna, men utfasningen av bly accelererades och i stort sett alla utsläpp minskade under hans tid vid makten.¹¹

Tittar man närmare på vad även de mest principfasta libertarianer skrivit hittar man en acceptans för sådana miljöregleringar, även om det brukar formuleras så kortfattat och diskret att det är lätt att missa helt. Det är rätt typiskt att hos en amerikansk ekonom från ökänt marknadsliberala Chicago och vars blogg lyfts fram av Wall Street Journal, hitta ett politiskt ställningstagande som i amerikansk politik sannolikt är mer radikalt än Al Gores, som en beklännelse i en parentes: »(Men jag måste medge att jag också stöder bensinskatt på europeisk nivå. Höj den till 2 dollar per gallon tycker jag.)«¹² Annars handlar Matthew E Kahns bok *Climatopolis* om våra stora möjligheter att anpassa oss efter klimatförändringar, och att detta underlättas av marknadspriser för exempelvis vattenförbrukning och energi, och av att försäkringsbolag får ta ut extra riskpremier av dem som vill bygga och bo nära vatten som riskerar att stiga. Intressant det också, och en bekräftelse på att fria marknader generellt sett är bra för att minska resursslöseri och uppmontra långsiktigt ansvarstagande.

Med detta vill jag på intet sätt hävda att miljöförbättringen i västvärlden bara eller främst varit ett projekt för konservativa och liberaler. Däremot att det finns mycket att inspireras av i miljöpolitiken som kommit från detta håll. Det är en av de saker som slagit mig under arbetet med den här boken.

Den andra stora insikten är hur ny miljöpolitiken är och hur snabbt det har gått, om man tänker idéhistoriskt. Ännu

på 1950-talet i ett modernt västland som Sverige trodde vi att miljöproblem bara var lokala, och att högre skorstenar och längre avloppsrör var lösningen när vi ville släppa ut ännu mer. Insikten om försurande regn över nationsgränser kom i Sverige 1967 och nådde ett land som Tyskland först med (falska) farhågor om skogsdöd på 1980-talet. Globala miljöproblem som att utsläpp av växthusgaser skulle kunna värma jorden har varit en teoretisk kunskap sedan 1900-talets början, men att det skulle vara ett problem som behöver åtgärdas är en insikt som kommit först på senare decennier. Att freoner i kylskåp och sprayburkar tunnar ut ozonlagret var en mer eller mindre slumpmässig upptäckt på 1970-talet.

Det slående i detta perspektiv är hur snabbt vi ändå åtgärdat många tidigare miljöproblem. Utsläpp av kvicksilver och PCB fasades snabbt ut på 60- och 70-talet, försurande svavelutsläpp har minskat dramatiskt, luft och vatten blir i västvärlden allt renare. Det finns en miljöpolitisk framgångshistoria som inte alls har med samhällsomställning, tillväxtkritik eller vänsteragendor att göra.

Lägg till det att gröna tänkare som Stewart Brand och Mark Lynas på senare år formulerat häftiga visioner för en grönare värld med allt från teknikoptimism till förstående för spontan ordning och värdet av marknader och välstånd. I avsaknad av liberaler i miljödebatten har gröna tänkare själva fått introducera dess tankegod. Som Mark Lynas uttrycker saken i boken *The god species*: »Uppoffring och knapphet är ute, konkurrens och innovation är inne.«¹³

Moderater eller inte. Det finns en grön värld av friskare luft, renare vatten och bevarade naturvärden att vinna även för den som uppskattar pryglar, storstäder och ett gott liv. Den kräver vissa obekväma insikter: Politiska regleringar och ingrepp behövs, och vi kommer att behöva ge avkall på en del

11. Hayward 2009.

12. Kahn 2010, s 89.

13. Lynas 2011, s 210. (min översättning)

materiell tillväxt. Men vi har en framtid av gröna innovationer, nya vetenskapsfält och politiska experiment att se fram emot. Boken är uppdelad i fyra avsnitt. I det första tar jag mig an den regleringsresa som hittills förbättrat vår natur. I det andra tar jag mig an politikens roll och utmaning genom klimatfrågan. I det tredje granskas marknader och marknadslösningar på miljöproblem. I det fjärde går jag in på visioner för det gröna samhället och hur teknikoptimister, kommunalpolitiker, aktivister, konstnärer, nyliberaler och tillväxtkritiker kan komplettera varandra. Jag avslutar med de förändringar jag själv gjort i mitt liv. Kanske är du då också redo att fundera över flygresor, köttätande och glödande växter.

P.S. Och för den som undrar hur jag får ihop allt detta ideologiskt och hur miljöpolitiken egentligen kan förenas med klassiskt liberala principer har jag skrivit ett appendix Miljöproblem och rättigheter om just detta. D.S.

*”En bok som tar miljöfrågorna på
allvar och söker lösningar.”*

Maria Wetterstrand, tidigare språkrör för Miljöpartiet

*”Alltför många tycks tro att en ambitiös miljö-
politik måste leda till grå öststatsetatism. I den här boken
visar Mattias Svensson att det är fel.”*

Klas Eklund, ekonom och författare

Miljöpolitik för moderater lyfter fram miljöhjältar som Ronald Reagan och Margaret Thatcher. Den visar hur miljöproblemen har kunnat lösas av rika och välbärgade samhällen, och att marknader, frihet och liberaliseringar kan hjälpa till. Och behandlar klimat-hotet, försurningen, luftföroreningarna och förlusten av växt- och djurliv med det allvar frågorna förtjänar. För att blått är det nya gröna.

Mattias Svensson är nyliberalen som plöjde böcker om miljörelsens ondska, tvivlade på global uppvärmning och inledde sin skribentkarriär med att förklara att sopsortering är helt onödigt. Idag har han tänkt om, och vill att andra ska göra samma sak. Han är författare och redaktör på Magasinet Neo.

FORES

9 789187 379239

PRISGRUPP

H

POCKETSTANDARD